

ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΣΕΙΡΑΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΩΝ

εἰς τὰς Σολομῶντος Παροιμίας.

Ἐτει 1905-φ διαρρυθμίζων τὰ εἰσέτ' ἀκατάγραφα τὸτ' ἔντυπα βιβλία ἀρμαρίου τινὸς τοῦ θεολογικοῦ τμήματος τῆς ἐν Πετρούπολει Δημοσίας Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης εὗρον ἐν αὐτῷ τόμον ἔχοντα συνηνωμένα γερμανικά τινα βιβλία τετυπωμένα ἐν Τυβίγγῃ μεταξὺ τῶν ἔτων 1588—1590, ἰσχυρῶς δ' ἔσχαλωμένον καὶ περικεκαλυμμένον μεμβράνῃ μεθ' ἑλληνικῆς γραφῆς, ἣ πρότερον ἀπετέλει δίφυλλον ἀπολεσθέντος τινὸς κώδικος ¹⁾. Ἀποσπάσας δὲ ταύτην ἐπιμελῶς, σώσας οὕτω τὴν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐπιφανειῶν γραφὴν καὶ καθαρίσας τὴν ὅλην μεμβράνην διὰ πλύσεως ἀβλαβοῦς, κατέθηκα εἴτα ταύτην ἐν τῷ τμήματι χειρογράφων τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, ἐπειδὴ αὐτῇ ἀριθμὸν ἑλληνικοῦ κώδικος τὸν 662-ον. Ἀναμφίβολον δ' ὡς ὁ καταστραφεὶς τῆς μεμβράνης κώδιξ ὑπὸ τοῦ δέτου ἐν τῷ 16-φ αἰῶνι εὕρισκετο τὸτ' ἐν Τυβίγγῃ ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ γερμανικῇ πόλει· ὅλος δὲ φαίνεται περιλαμβάνων ἄλλοτε σειρὰν ἐρμηνευμάτων διαφόρων πατέρων εἰς βιβλία τινὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· τὰ γὰρ οὕτως ὑπ' ἐμοῦ περισωθέντα δύο φύλλα περιέχουσι ἐν ἑαυτοῖς μέρος τοιαύτης εἰς τὰς Σολομῶντος παροιμίας. Τὸ σχῆμα τῶν φύλλων οὐ κανονικόν, τοῦ δέτου δι' ἣν εἶχε χρειαὴν περικόψαντος ἱκανῶς τᾶνω τούτων ἄκρα φαίνεται μέντοι, ὡς ὁ καταστραφεὶς κώδιξ ἀρχῆθεν ἦν μήκους 29—30 ἑκατοστῶν τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Τὸ σημερινὸν πλάτος 0,24. Ἡ τοῦ κειμένου γραφὴ διττῇ, μείζων μὲν καὶ ἀραιὰ καὶ καθαρά ἐν ταῖς ἐρμηνευομέναις παροιμίαις, κατεχούσαις τὸ μέσον τῶν σελίδων, λεπτῇ δὲ καὶ ἱκανῶς στενογραφικῇ ἐν τοῖς ἐρμηνευτικαῖς σχολίοις, ἅτινα πληροῦσιν ἀρκούντως πυκνῶς τὰς τρεῖς ὥς ἐκάστης σελίδος. Τὸ τῶν παροιμιῶν κείμενον μονόστηλον ὄν ἀριθμῆι γραμμᾶς 21 μέχρι 25. Τὸ μέλαν τῆς γραφῆς ὑπόξανθον, αὐτὴ δὲ παλαιτέρα ἄλλ' οὔτε καὶ νεωτέρα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 10-ου αἰῶνος. Αἱ λέξεις ἔχουσι τὸ ἰῶτα προσγεγραμμένον (adscriptum).

Τὸ κείμενον τῶν Παροιμιῶν ἄρχεται ἀπὸ τῶν λέξεων «καὶ καθεῖλε τὸ ὀχύρωμα» (κα', 22), βαῖνον δὲ τακτικῶς ἄνευ χάσματος λήγει εἰς τὰς λέξεις «οὐδαμοῦ φανεῖται» (κγ', 5). Ἀντιβαλὼν δὲ τοῦτο πρὸς τὴν ἔκδοσιν εὗρον ἐν αὐτῷ δύο μόνας νέας ἀναγνώσεις, πιθανῶς ἀγνώστους (ἐμοὶ τοῦλάχιστον) εἰσέτι ἐξ ἐτέρων κωδίκων, ἧτοι κα', 21 συνίει καὶ κγ', 1 παρακείμενα (ἀντὶ τοῦ παρατιθέμενα) κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἔπεται τῇ παραδόσει τοῦ παρὰ Holmes καὶ Parsons 23-ου κώδικος καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν.

1) Ὁ τόμος οὗτος συνεοῖ τὰ ἐξῆς βιβλία 1) Acta des Colloquii zwischen den Würtembergischen Theologen und Ioanne Pistorio. Tübingen. 1590. — 2) Ein christlich Gespräch eines guthertigen Praesidenten Lutherischen Predicanten und Jesuiters. . . gestellt durch Iac. Andreae. Tübingen 1590.—3) David Kantz, Disputatio de perpetuo visibile Ecclesiae coetu in terris. Tübingae 1588. — 4) Ioan. Schumaierus, Refutatio praecipuorum Ioannes Pistorius medicus contra theses Iacobi Heerbrandi de visibili Christianae Ecclesiae coetu in suo nugasissimo libro evomuit. Tübingae 1590. — 5) Bericht wie übel die Lehr der phariseischen Jesuiten mit der Lehr unsers Herrn Jesu und aller wahren Christen Bekenntnis übereinstimme. Tübingen 1589.

Σημειοῦμαι δὲ νῦν ἐνταῦθα ἐν ἀγκύλαις μὲν τὰς τοῦ textus Vatic. καὶ τὴν editio sexta τῶν Tischendorf-Nestle, ἔξωθεν δὲ τῶν ἀγκυλῶν τὰς γραφὰς τοῦ cod. Petropolitani 662 καὶ τῶν συμφωνούντων αὐτῷ κωδίκων. Τὸν κώδικα Πετροπόλεως σημειοῦμαι τῷ στοιχείῳ P

κα', 23 διατηρεῖ] διατηρήσει P. 23. 106. 252.

» 25 ἀποκτείνουσιν] ἀποκτένουσιν P. 106. 109. 147. 157 etc.

» 26 ἐπιδυμεῖ] ἐπιδυμεῖ post ἡμέραν in P. 23. 106. 252. 253 || ἐλεῶ] ἐλεῖ P. 106. 147. 149 etc.

» 29 εὐθὺς] εὐθὺς P. 23. 147. 149. 252. 296 || συνιῖ] συνίει P.

» 30 οὐκ ἔστι -- οὐκ ἔ. ἀνδρεία] οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ σοφία. οὐδὲ P. 23. 149. 252. 260 || πρὸς τὸν ἀσεβῆ] κατέναντι κυρίου P. A. Σ. Θ. 23. 109. 147. 157. 295.

κβ', 1 ἀργύριον καὶ χρυσίον] χρυσ. κ. ἀργύριον P. 23. 109. 149. 160. 253. 297.

» 2 συνήντησαν] ἀπήντησαν P. 23. 261. 252 || ὁ κύριος ἐποίησε] ἐποίησεν ὁ κύριος P. 23, 109. 147. 157. 252. 253. 297.

» 5 αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν. ἐγκαινισμὸς νέου κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ <καί γε ὅταν> γηράση. οὐκ ἀποστήσεται. ἀπ' αὐτοῦ. πλοῦσιοι. P. 149. 260.

» 9 ὁ δῶρα δούς] ὁ τὰ δῶρα διδούς P. 23. 106. 149 etc. || ἀφαιρεῖται post κεκτημένων in P. 23.

» 10 ἔκβαλε ἐκ συν. λοιμὸν] ἔκβαλε λοιμὸν ἐκ συνεδρίου P. 23. 149. 253. 260.

» 14 εἰσὶν ὁδοὶ] praemitt. εἰσὶν ὁδοὶ ὀρθαὶ πορεύεσθαι ἀνδρὶ. ὁ δὲ ἀσεβῆς ὁδοὺς θανάτου καὶ ἀπωλείας φιλεῖ. εἰσὶν ὁδοὶ κακαὶ P. 254.

» 16 τὰ ἑαυτοῦ] τὰ ἑαυτοῦ κακὰ P ut in plerisque libris.

» 17 ἔμὸν λόγον] ἐμῶν λόγων P. 68. 106. 109 etc.

» 17/18 γνῶς ὅτι] γνῶς αὐτοὺς ὅτι P. 23. 253.

» 18 εὐφρανοῦσι] εὐθυνοῦσι. P. 23.

» 19 ἵνα σου] σου om. P sicut 23. 253 || κύριον ἢ ἐλπίς] κυρίως ἢ ἐλπίς σου P. 23. 253 || τὴν ὁδὸν σου] τὴν ὁδὸν αὐτοῦ P. 23. 106. 149 etc.

» 20 αὐτὰ] αὐτὰς σεαυτοῦ P. 106. 254 || εἰς βουλήν καὶ γνῶσιν] ἐν βουλῇ καὶ γνώσει καὶ ἐννοία P. 23. 149. 260.

» 21 ἀγαθὴν] om. P. ut 23.

» 27 ἔχη -- ἀποτίση] ἔχης --- ἀποτίσεις P. 106. 147.

κγ', 1 παρατιθέμενα] παρακείμενα P.

Τὸ κείμενον τῶν Παροιμιῶν ἀνωθεν ἔχει τῶν λέξεων σχολία τινα ἐν ταῖς σελίσιν 1, 2, 4. Τὰ τῆς 2-ας σελίδος δυσδιάκριτα, τὰ δὲ τῶν σελίδων 1, 4 ἔχουσιν οὕτω:

κα', 23 θλίψεων] κολάσεως.

» 25 χεῖρες] αἱ ἔξεις.

» 28 ὑπήκοος] ὁ τῷ νόμῳ καταπειθής.

» 30 οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ] μωρὸς γάρ ἐστι καὶ δειλὸς καὶ ἀλόγιστος || οὐδὲ ἔστιν βουλή] ἀπαράθετα τὰ θεῖα τῶν ἀνθρωπίνων.

- κα', 31 [ἵππους ἐτοιμάζεται] ὁ κατὰ τῶν ἑτεροδόξων λόγος || ἡ βοήθεια] ἡ σωτηρία.
- κβ', 1 χρυσίον καὶ ἀργύριον] ἐκ παραλλήλου τοῦ αὐτοῦ.
- » 2 πλούσιος καὶ πτωχός] ἔαν.... συμπεριφέρονται ἀλλήλοις. θεοῦ ἔργον.
- » 5 ἀφέξεται] μακρυνθήσεται || ἐγκ(αινισμός) ἐκείνον.
- » 25 βρόχους] σκάνδαλον.
- κγ', 1 δυνάστου] τοῦ Χριστοῦ.
- » 2 παρασκευάσαι] νοητὰ δῆλον ὅτι.
- » 4 ἀπόσχου] ἡ πέποιθας.
- » 5 ὄμμα] καὶ οὐ τὴν διάνοιαν || φανεῖται] τὸν πλούσιον.

Τὰ ἐπὶ τῶν ῥῶν ἐρμηνεύματα πολυάριθμα, τούτων ὅμως ἱκανὰ δυσαν-
ἀγνωστῶν. Προχείρως δέ, χρόνου διαθεσίμου μὴ ὑπάρχοντος, ἀντέγραψα τὰ
ἐπόμενα.

κα', 25. Θρασύς ὁ πᾶν ὀτιοῦν πράττων μετὰ ἀφοβίας, αὐθάδης δὲ ὁ ἀνε-
πικρίτως ἐλευθεριάζειν βουλόμενος· ἀλαζῶν δὲ ὁ μείζοσις ἢ ἔχει ἑαυτὸν σεμνύ-
ων. ὁ τοιοῦτος οὖν τοσοῦτόν ἐστιν βλαπτικός, ὡς καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι τῆς
κακίας, παρ' ὃ καὶ λοιμὸς ἀκούει¹).

κα', 26 ὄλην τὴν ἡμέραν] Διδ(ύμου). Ἀντὶ τοῦ πᾶσαν ἡμέραν· ἔνε-
κεν γάρ σου θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν, ἀντὶ τοῦ πᾶσαν τὴν ἡμέραν.—
ἐπιθυμεῖ] Εἰς τοσοῦτον φησὶ τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν κεχώρισται:—Ἄλλως—Μὴ
γὰρ ἔχων ἐπακολουθοῦσαν πράξιν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἐπειδὴ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῆς ἐπι-
θυμίας ἢ κατ' αὐτὴν πράξις τέλος αἰεὶ ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀναιρεῖ. Αἱ οὖν
ἔξεις τοῦ ὀκνηροῦ, ἄσπερ νῦν χεῖρας καλεῖ, ἀκίνητοί εἰσι, καὶ ἐπεὶ σὺν ἀλογίᾳ
ἐπιτελοῦνται, οὐ βουλήσεις, ἀλλ' ἐπιθυμίαι εἰρηνται.

κα', 27. Θυσίαι]. Ἐν τῶν διάφορον φύσιν ἐχόντων καὶ ἡ θυσία· ὡς γὰρ
ἄν) βουληθείη ἕκαστος χρῆται αὐτῇ. Δύο γοῦν ἄνδρες ἔδυον καὶ ὁ μὲν μάλα
τοῦ πρέποντος λογισμοῦ, ὁ δὲ οὐκ ἀπευθείας (= ἀπ' εὐθείας) τῆς προαιρέσεως.
Ἀμέλει ἐπὶ μὲν τὴν τοῦ Ἄβελ, ἣν καὶ δῶρα ἢ Γραφή λέγει, ἐπαίδεν ὁ θεός, ἐπὶ
δὲ Καῖν (sic) καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν.

κα', 28. Μάρτυς] παράνομος ὢν.

κα', 29. Ἀσεβής]. Μόνον ὑπερφηφανείαν ἔχει, οὐκ εἰδὼς τὸν κρυπτόν ἑαυτοῦ
ἄνθρωπον. || ὁ δὲ εὐθής] Οὐκ ἐρυθριῶν τοὺς ἐλέγχοντας αὐτόν· ὁ δὲ ὀρθός, κἂν
μὴ ἔχη τοὺς ἐλέγχοντας αὐτόν. . . . γὰρ ἐξεταστάς:— Διδ(ύμου). Ἄλλως. Ὁ
κατὰ τὴν ἠθικὴν παιδείαν τὸ ἦθος ἡγμένος ὁδοῦς αὐτοῦ οὐσας ἐπὶ δικαιοσύνην
φερούσας συνίει· ἐλέγομεν γὰρ καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, ὡς οἰκειότητα ἔχει πρὸς
τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος, ὅτε τὸ ὄλεθρος ἀσεβέσιν ἐπιξεν ||| πρ'κει:—

κα', 30 σοφία]. . . λὸν γὰρ τῶν ἀσεβειῶν τὸ . . . <σ>οφόν, ὡς οὐδὲ ἰατρικὴ
πρὸς τὸν ἀνίατα νοσοῦνται.

Διδ(ύμου). Ἡ μὲν πρ. . . . ῥ' ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ ἐκβασίς τοῦ θεοῦ, καὶ καθόλου
φάναί τῶν πρακτικῶν αἱ ἀρχαὶ προαιρετικά, τὰ δὲ τέλη χάριτι τῆς προνο. . .
. . . . Πινωσκέτωσαν οὖν ἔστιν ὁ θεός· τὸν μὲν θέλει παιδεύεσθαι, τὸν δὲ με-
ταδιδόναι. Εἴρηται δὲ ταῦτα πρὸς προτροπὴν τοῦ ἐλεγκτικόν εἶναι.

1) Τοῦτο σχόλιον Ὠριγένους, ἀλλὰ συντεταμημένον. Ἴδε Migne Patr. gr. τ. 17, σ. 216.

(Ὡδε λήγουσι τὰ τῆς πρώτης σελίδος σχόλια).

κβ', 26. Μὴ διδοῦ σεαυτὴν etc.] Πάλιν ἐπὶ τῆς ὄνου τῆς ἐν. . . . οἰς, τῆς. . . . ἣν δεδεμένης, ἣν ἐπεκάθεσεν ὁ σωτὴρ. Ἀπογράφου τὸ ῥητόν· καὶ πρὸς μὲν πρώτην ἀναγωγὴν ὁ. . . . τρόπων ἐπιβάς ὁ λόγος λογικῶς αὐτὸν κινεῖσθαι παρασκευάζει, κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν. . . . τὴν ἀνθρωπότητα νοεὶ παραλαμβανομένην. ἐκ τοῦ καταντικρὺ τόπου τοῦ παραδ(ε)ῖσου. . . . ατοφοροῦσα εἰς τὸν παράδεισον εἰσέλθη: — Ἄλλως:— Μὴ ἀπερισκέπτως ἐγγυῶ τὴν. . . . α, ἧτοι μὴ ἀναδέχου πράξεις ἀλλοτρίας. Ἐὰν γὰρ μὴ εὐρεθῇ τις οἷον ἐμαρτύρησεν, πάντως ἐπὶ σὲ ἢ τοῦ τοιούτου χρέους ἀπότισις μεταφέρεται, ἀδυνάτως ἔχουσα πρὸς ἀπόδοσιν· οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ ἄλλου ἀγαθός, ἀλλ' ἑαυτῷ:— Ἀφαιρεθῆσθαι τὴν σκέπουσαν ἐλπίδα τὰς δυνάμεις σου, ὥστε αὐτὰς γυμνωθῆναι· πλευραὶ γὰρ αἱ δυνάμεις, ὄρη Σιών τὰ πλέοντα ἐκ Βορρᾶ. Οἱ ποτὲ δυνατοὶ παρὰ τῶν ψυχρῶν διαβόλων νῦν ὄρη Σιών ἐγένοντο, ἅγιοι δηλονότι.

κβ', 28. Μὴ μέταيره ὄρια etc.]. Τὰς περὶ ἐκάστου διατάξεις τῶν πραγμάτων αἰωνίους ὀφειλὰς εἶναι, ὅτι πατρικαί.

κβ', 29. Δεῖ παρεστάναι] Χριστῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ || καὶ μὴ παρεστάναι ἀνδράσι νωθροῖς] Γηνίους λογισμοῖς ἢ διδασκάλοις.

κγ', 1. Ἐπὶ τραπέζης]. Τράπεζα δυνάστου οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, οὓς δεῖ ἀκούοντα καὶ ἀνάγοντα ἀπὸ τῆς ἱστορίας εἰς θεωρίαν οὕτως ἐργάζεσθαι αὐτούς || Μὴ στῆς φησὶν ἐπὶ μόνου τοῦ γράμματος, μηδὲ τῇ πρώτῃ ἀρκεσθῆς τροφῇ· δειπνῆσαι γὰρ οὐκ ἀριστῆσαι πρόκειται. Μὴ τοσοῦτον ἱστορικὸν ὅσον διανοητικὸν ζητεῖ· δυνάστου γὰρ προκειμένης τραπέζης, μηδὲν χαμαίιζηλον, μηδὲν γεῶδες ἐπιζητεῖ τρέφεσθαι, ἀλλ' εἴ τι πνευματικὸν καὶ οὐράνιον. (Πρβλ. τεμάχιου Ὁριγένους παρὰ τῷ Migne τ. 17, σ. 160).

κγ', 2. Εἰδὲ ἀπληστότερος] Εἰ δὲ περὶ τὴν ἱστορίαν ἀπλήστως ἔχεις, πῶς μεταλήψῃ τραπέζης νοητῆς (καὶ πνευματικῆς. . . . . τηλικούτον τροφεῖον ἀπόκειται, ὅσον δυνατὸν ψυχὴν.

κγ', 3. Ταῦτα γὰρ ἔχεται ζωῆς ψευδοῦς] Ἴνα καὶ σὺ θρέψῃς Χριστοῦ ἀρεταῖς.

κγ', 4. Μὴ παρεκτείνου πένης ὦν πλουσίῳ] Ἱστορικὸς ὦν τῶν θεωρητικῶν || τῇ δὲ σῆ ἐννοίᾳ ἀπόσχου] Συναίων συνήσεις.

κγ', 5. <Υπο>στρέφει εἰς τὸν οἶκον τοῦ προεστηκότος αὐτοῦ] Οἶκος μὲν οὖν αὐτοῦ τὸ κατάλληλον αὐτῷ θεώρημα, ὁ δὲ προϊστάμενος αὐτοῦ πνευμά ἐστι τὸ ἅγιον πτέρυγες δὲ αὐτοῦ τὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος χαρίσματα:— Ἄλλως:— Εἰ ἐμμένεις τῇ ῥητῇ ἐπισκέψαι, ἀπέχου τῆς θεωρητικῆς.

Ἄ. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς.

Ἐν Πετροπόλει, 26 Σεπτ. 1908.